

AFLEVERING 95

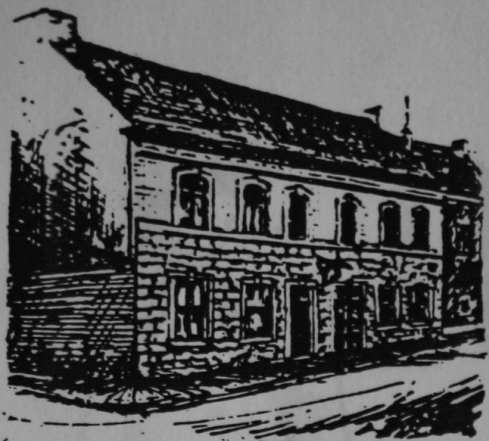
25^e jaargang

1989

ALPAIDIS

INHOUD

- POLITIE & BRANDWEER TE HOEGAARDEN
- HET HOEGAARDS GEMEENTELIJK BESTUUR ONDER
HOLLANDS BEWIND (VERVOLG)
- DE OMSTREDEN TIENDEN VAN OVERLAAR
- UIT HET PAROCHIE-ARCHIEF VAN HOEGAARDEN
- HOE TE HOEGAARDEN EEN ONDERPASTOOR BUITEN VLOOG

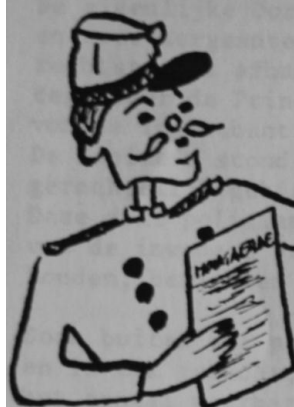
museum 't nieuwhuys

SCHENKING AAN HET MUSEUM-ARCHIEF

- Een kadaster-register van Hoegaarden met de namen van de eigenaars en de huurders en ook met het plan en de beschrijving van het land.
- Kiezerslijsten van Hoegaarden van 1885 en van 1910/1911, toen er nog gekozen werd volgens de bezittingen van de kiezer, met aanduiding van het aantal stemmen die hij gerechtigd was uit te brengen.
- Omzendbrief aan de kiezers van 1875, met tal van bijzonderheden over de strijd tussen "wit en zwart" te Hoegaarden.

Al deze oude archiefstukken werden ons geschonken door Mevrouw Marcelle VAN GASTEL-DAYERS, zuster van ons betreurd bestuurslid Mejuffer Marthe DAYERS.
Onze oprechte dank hiervoor.

N.B. - Wie oud archief heeft dat kan bijdragen tot de plaatselijke geschiedenis kan dit aan het Museum schenken of ter inzage geven.

Politie en Brand- weer te Hoegaarden

1. ONDER HET OUD-REGIEM

De eigenlijke Dorpspolitie bestond uit een officier met de graad van Kapitein en twee sergeanten. De kapitein fungeerde als plaatselijke Politie-Commissaris, rechtstreeks afhankelijk van de Baljuw, die op zijn beurt verantwoordelijk stond tegenover de Prinsbisschop van Luik, gezien Hoegaarden een Luikse enclave vormde in Brabant.

De Kapitein stond echter ook onder het gezag van de Meier, omdat deze op gerechtelijk gebied, de adjunct was van de Baljuw.

Deze drie politiemannen moesten de orde en de tucht handhaven, de veiligheid van de inwoners verzekeren, wetsovertreders en misdadigers opsporen en aanhouden, berichten overbrengen en bijstand verlenen aan het dorpsbestuur.

Doch buiten dit politie-orgaan was er ook een Dorpswacht, met in het centrum en in elk gehucht, een korporaal en een aantal manschappen, in verhouding met het aantal weerbare mannen. Deze wacht trad op onder het bevel van de Kapitein en zijn sergeanten. Zij zijn ingesteld ingevolge een verordening van 8 maart 1571, uitgevaardigd door Prinsbisschop Maximiliaan Hendrik van Beieren, om het hoofd te kunnen bieden aan roversbenden en plundersaars, die in die tijden de wegen en het platteland onveilig maakten.

Rond 1600 hadden de plunderingen echter grotendeels afgenomen en bleef de dorpswacht nog slechts op papier bestaan.

Uit de periode van het Oud-Regiem kennen we slechts drie politie-officieren, te weten :

- Leo Marix, geciteerd in 1581 als hoofd van de Dorpswacht, bestaande uit 181 "rotgesellen" verdeeld in 13 "rotten" ;
- Guillaume Van Symphoven, geboren in 1688 als zoon van Mathieu Van Symphoven en Catherine Delvaux, gehuwd met Maria Magdalena Vanderstraeten en gestorven in 1758. Hij werd geciteerd in 1749 en diende onder Meier Antoine Collaert, ten tijde van de dorpsruzie te Hoegaarden omwille van de bestrating van de Oude Molenweg ;
- Franciscus Van Nerum, geboren 1740 als zoon van Carolus Van Nerum en Barbara Sweerts, gehuwd 1766 met Catherine Lowet en gestorven in 1822. Vermeld in 1787 onder het Meierschap van Henri Schepers en Kapitein van de politie in 1789 bij het uitbreken van de troebelen te Hoegaarden, uitgelokt door Notaris Van Autgaerden.

2. ONDER DE FRANSE TIJD

Bij de instelling van het Nieuw-Regiem werd Franciscus Vandenbempt, geboren rond 1735 en gehuwd met Christine Stockmans, bij ordonnantie van 8 Thermidor An III (26.7.1795) benoemd tot hoofd van de politie en de patrouilles.

Deze ordonnantie luidde als volgt :

"eeneigelyck sal moeten erkennen, Franciscus Vandenbempt en moeten gehoorsaemen om, op syne orders de wacht op te trekken, hetzij bij nacht, hetzij bij dagh en mede gaen in plaetsen waer hij het meest noodigh oordelen sal, gevende derselve volle macht voor alle suspecte menschen te arreteren ..."

Zijn jaarwedde bedroeg 10 patacons.

De Gemeenteraad van Rougarden, Vergaderd Zynde in de
 gemeentelijke plaats Lynet Littingen heeft besloten het hier
 naa volgende Brand-Reglement.

Erste Afdeling.

Bepalingen ter Voorkoming van Brand.

1° Artikel.

Geene Woonhuizen, Magazijnen, Schuren, looden of andere gebouwen
 zullen andere gevels mogen hebben dan gemetseld van steen, Kalk
 en traas, en niet mogen gedekt worden van met leien, pannen, tegels
 of ander hard dak, ten zy met toelating van het plaatselyk bestuur, in
 de gehugten Deelen Gemeente, ten plaatse alwaar de huizen van de
 inder afgebondent Zyn. 2° Artikel.

Geene Scheeringen zullen tuschen gebouwen mogen gemetseld worden
 van hout, en de Leedningen, die reeds bestaan mochten, zullen niet
 mogen worden hersteld.

3° Artikel.

Geene Graan, hooi of hoo mylen zullen mag
 den, als op een afstand van ten minsten drie honderd ellen
 van alle hoegenaamde gebouwen.

4 Artikel

in de Schoorsteenen zullen geene binten, balken of ribben mogen
 gemetseld worden, althans die ook niet blik, yden of lood bidden.

5 Artikel.

Geen vuur zal mogen gestookt worden, dan in daartoe bestemde
 Hoekplaatsen of Schoorsteenen, gemetseld van Kalk en traas,
 opgetrokken, inden de Dakken, ten minste acht palmen hogen.

De veldwachters die onder Vandenbempt hebben gediend waren :

- Antoine Desmet, aangesteld als sergeant in december 1795 en geboren rond 1730.
- Claes uit Sluizen, aangeworven in 1796.
- Bartholomeus Stryckwant, geboren in 1777 en benoemd op 21 Vendémiaire An VIII. Hij kon noch schrijven, noch lezen.
- Laurent Marc (Mark) in dienst getreden rond 1800, geboren in 1770 als zoon van Jean Baptist Marc en Marianne Winnendael. Hij was getrouwd met Isabelle Verreydt.

Boven de Politie-officier Vandenbempt stond Notaris Van Autgaerden, Maire-Regent van Hoegaarden en Commissaris van de Uitvoerende Macht. Het zou ons te ver brengen, al hun interventies hier te beschrijven. Zij traden immers op tegenover allen die zich niet gedwee aan de vele Franse dekreten onderwierpen. (zie "ALPAIDIS", art. over het Schrikbewind).

3. TIJDENS HET HOLLANDS BEWIND

Een besluit van 1.10.1814 ter eerbiediging van zon- en feestdagen, werd door Willem I uitgevaardigd.

In 1818 verdiende een "garde champêtre" 267 florijnen, wyl een nachtpatrouille aan de gemeente 50 fr. kostte.

In 1821 waren er te Hoegaarden vier "gardes" in dienst. Dat was er één te veel voor het gemeentebudget en de jongste, Joseph Vuystermans werd afgedankt.

De andere drie waren :

- Bartholomeus Stryckwant, in dienst sedert 1799.
- Joseph Marc, geboren in 1791 en had zijn vader Laurent in 1816 opgevolgd.
- Gregoire Moreau, geboren in 1785 en eveneens sinds 1816 in dienst.

Alleen deze laatste kon lezen en schrijven.

Uit de beraadslagingen van de gemeenteraad vernemen wij enkele evenementen die zich toen hebben voorgedaan, en waarbij de politie werd betrokken.

In 1822 had een razende hond een paar kinderen gebeten. Dadelijk vaardigde Burgemeester de Zangré een bevel uit, dat alle honden moesten gemuilband worden of aan de ketting gelegd, zoniet zouden zij door de gardes worden gedood. Het jaar daarop moest deze ordonnantie worden hernieuwd, omdat de inwoners er geen rekening mede hielden.

In 1923 en namelijk op 27 april werden de gardes ijlings geroepen, want in een vijver van Hoegaarden, was een pas geboren kind gevonden.

Op 3 oktober 1823 stelde de gemeenteraad een brandreglement in, bestaande uit 63 art. (zie vorige blz.). De politie die bij de brandbestrijding de orde moest handhaven en plundersaars op afstand houden, kreeg hiermede meer en meer verantwoordelijkheden toebedeeld. Zij kregen hiervoor een verhoging van jaarwedde, samen 383 fr. en 110 fr. voor hun klederen.

In 1824 moest er andermaal worden opgetreden om het aantal loslopende honden te beperken. Daarom werd een hondentaks ingesteld. Windhonden kostten 15 gulden, jachthonden, brakken en voshonden 2 gulden en al de anderen 50 cents.

Honden voor blinden waren gratis. De gardes werden met deze taks en de controle ervan belast.

Politie reglement

118

De Gemeente Raad van Houtgaerden.

Overwegende dat het de plicht van het gemeente bestuur is de goede orde te handhaven, de gerustheid der burgers te verzekeren, afte wenden al het gene der zelve veiligheid zoude kunnen in gevaar stellen, en den misdaden voor te komen, welke door de verzuimenis en het ingrijpe politie zouden kunnen begaan worden.

Stelt vast.

Er wordt bevolen aan alle herbergiers, waarden, huisvesters of verhuurders van gemubileerde huizen aantonders op een regelmatig gehouden register, zonder eenige opentaling van plaats, aan te tekenen de namen, — hoedanigheden, gewoonlyke woonsteden, datum van het inkomen en het uitgaan van alle personen welke binnen hunne huizen zoude geslapen of vernacht hebben.

Alle acht dagen zullen zy gehouden zyn het Extrakt van gemeld register by het bureau van het gemeente huis over te brengen, met gemeld register, op alle aankomst des Burgemeesters of van des Rijkf Saer toe gemagtigde afzoor, te vertoonen, op straffe der boeten van f 2.-83 tot f 4.-72, bepaald by art. 475, Sr. van het strafwetboek.

Er wordt aan de boeten gemelde personen uitdrukkelijk verboden, mitgedaan aan alle herbergiers, koffyhouders, en aan alle uitverkoopers van wyn, bier, brandewyn, Geneve en andere dranken of likeuren, hoe genaamd, van or naar het uur van het afrekken (het welk bepaald is ten tien uren vatonds), te verkoopen om binnen hun huis gedronken te worden, op straffe van een boete van drie guldens, of van eenen dag gevangenis, zoo wel

Op 24 juli 1826 was er in een tuin te Hoegaarden, een pas geboren kind dood aangetroffen en op 18 september van hetzelfde jaar had Gulhelmus Seneberghs in zijn schuur te Belecom, zelfmoord gepleegd. De gardes hadden als taak zich onmiddellijk ter plaatse te begeven, om proces-verbaal op te stellen van de feiten.

Op 21 oktober 1826 werd de samenstelling van het Hoegaards Pompierskorps door de gemeenteraad goedgekeurd.

Het zag er als volgt uit :

- Opperbrandmeester : H. Groetaers (Schepen)
- Brandmeesters : Jean Pira (1e brandspuit)
Jan Hendrik Cilis (2e brandspuit)
- Onder-Brandmeesters: Henri Lintermans (1e spuit)
Felix Josens (2e spuit)
- Brandweergasten : 1e spuit - Henri Van Nerum, Henri Stockmans, Jan Bapt. Stockmans, Henri Ausloos, Jan Bapt. Lodewijckx, Engelbertus Schoemans, Jacobs Huens, Petrus Stockmans
- Brandweergasten : 2e spuit - Philippe Sweerts, Petrus Medaers, Lambert Stockmans, Jan Beetens, Jan Bapt. Taverniers, Paulinus De Kinder, Guillaume Stockmans, Henri Brieven.

De oefeningen grepen plaats onder het waakzaam oog van de gardes.

Op 19 december 1827 werden te Hoegaarden nachtwachten ingesteld tijdens de wintermaanden, gericht tegen dieven en kwaaddoeners. Zulks was sedert het Schrikbewind niet meer gebeurd, maar het volk voelde er zich veilig door. Het was de heropleving van de oude Dorpswacht. En andermaal werd het toezicht over deze wachten toevertrouwd aan de gardes, die verplicht waren te waken over de stipte naleving van het Reglement.

En ten slotte stelde het gemeentebestuur op 20 februari 1828 een Politie- en Gemeentereglement op. En weer waren het de drie gardes die de uitvoering ervan moesten doen eerbiedigen.

De honden werden voor Hoegaarden een echte plaag. Op 24 april 1830 moesten er weer strenge maatregelen worden getroffen, tegen de vele honden die ongemuilde band losliepen en op de paarden sprongen. Zij diende dadelijk door de politie te worden gedood en in de grond begraven op een diepte van 1 el en 5 palmen.

4. ONDER DE REGERING VAN LEOPOLD I

De drie gardes waren nog steeds Stryckwant, Marc en Moreau, doch laatstgenoemde was niet fel actief en kreeg meermaals vermaningen. Ofschoon hij soldaat was geweest, was hij weinig tuchtvol en durfde zich nog al eens duchtig aan de drank begeven en zelfs onbeschoft zijn. Maar hij was vader van zeven kinderen, dat werd in aanmerking genomen, om hem in dienst te houden.

De eerste jaren na de Belgische Onafhankelijkheid waren er te Hoegaarden nogal betrekkelijk veel "Vijgen" (Orangisten), die in verschillende herbergen van het dorp het Hollands Nationaal lied zongen, wat verboden was door de wet.

Dumont had aan zijn gardes opdracht gegeven, streng tegen deze overtredders op te treden.

Hieromtrent vernoemen we enkele voorvallen.

Op 16 januari 1832 werd een militair die een huis wilde binnen dringen, om zich op een Orangist te wreken, door een vuurschot gedood.

Op 19 februari 1833 brak in de herberg van Felix Josens in de Doelstraat, een gevecht uit tussen Orangisten en Patriotten, alsook op 7 april te Nerm in de herberg van Henricus Moens, dat als Orangistennest bekend stond.

En ten slotte ontstond er ook een twist te Overlaar in de herberg van Clemens Carcan, op 20 augustus uitgelokt door tegenstanders van de jonge Belgische Staat. Maar net zoals de Fransgezinden tijdens het Schrikbewind, zouden ook de Orangisten snel afkoelen, zodra zij beter beseften wat het was.

In augustus 1833 kwam Constantia Debronge, dagloonster te Hoegaarden, bij de politie klagen, dat zij slagen kreeg van haar man Jacobus Preuveneers, die haar reeds verscheidene malen bedreigd had, haar te zullen kapot maken. Zij had zulke angst dat zij met hem niet meer durfde slapen en zijn kamer toesloot, zodat hij haar niet zou kunnen afranselen. Op de 16de van de maand was hij de laatste maal komen eten en dan heeft zij van hem niets meer gehoord, tot wanneer zij hem dood vond in zijn bed. Als getuigen kwamen ook Lambert Finoulst en Theresia Sacré, weduwe van Henri Taverniers, dezelfde verklaring afleggen.

De veldwachters van Hoegaarden hadden het in die periode niet gemakkelijk, want tussen 1823 en 1833 hadden er niet minder dan 30 vergrijpen tegen personen en 74 tegen eigendommen plaats gevonden. En buiten hun gewone politietaak, traden de gardes en vooral Stryckwant vaak als getuigen op bij huwelijken of voor de aangifte van overlijdens.

Op 1 januari 1834 verliet het gemeentebestuur 't Nieuwhuys, waar zij sedert 1795 hun zittingen hadden gehouden. Zij namen hun intrek in het nieuwe gemeentehuis op de Plaats. Tijdens de verhuizing moesten de gardes er over waken, dat het archief en het mobilaar veilig werd overgebracht.

Het eerste evenement dat op het nieuw gemeentehuis gebeurde, was een klacht tegen Brigadier Grégoire Moreau, die altijd dronken van Bost kwam, waar hij woonde. Vaak lag hij in zijn bed zijn roes uit te slapen, in plaats van te werken, en als hij dan toch werkte, hing hij de affiches overal verkeerd uit, of ging de berichten verkeerd afgeven. Hij maakte nooit een rapport op, bewaakte de velden niet en kwam ten allen kante te laat. De vele vermaningen en een maand op non-aktiviteitstelling zonder loon in 1833, hadden tot niets gediend.

Op 12 april 1834 werd de aanvraag ingediend om hem af te zetten, wat in mei van hetzelfde jaar gebeurde.

Hij werd vervangen door Philippe Bennaerts, ongehuwd, 39 jaar oud, afkomstig van Oost-Vlaanderen. Hij telde 12 jaar legerdienst bij diverse regimenten en het laatst als korporaal bij het 1e regt. Jagers te voet. Hij was van goed gedrag, kon lezen en schrijven en sprak Frans. Zijn indiensttreding werd beslist in de gemeenteraad onder Burgemeester Dumont.

Op 2 juli 1834 brak er te Nerm een brand uit, waartegen het Pompierkorps niet opgewassen was. Twee hoeven en tien huizen werden in de as gelegd. De politie kreeg de handen vol, om plundersaars op afstand te houden.

Dertien dagen later had de 71-jarige Henri Jean Van Autgaerden, met een geweer naar zijn schoondochter Catherine Salmon geschoten, hetgeen andermaal te Hoegaarden stof deed opwaaien.

Op 15 augustus trokken de pompiers met de veldwachters op kop, naar Rommersom om een brand te blussen, maar konden niet verhinderen dat het huis met schuur en stal van Weduwe Jan Bapt. Van Ham in de vlammen opging en alle meubelen en een rund in de brand bleven.

En op 21 oktober dreigde wachtmeester Lefevre van het 2e Escadron van het 2e regt. Lanciers, het pachthof van Henri Van Nerum (hoeve Lebegge op de Vroente) in brand te steken. Veldwachter Bennaerts, de enige die kon schrijven, stelde het P.V. op, dat op 28 oktober naar de militaire overheid werd gestuurd.

Het volgend jaar op 3 maart ontstond er weer een brand in twee huizen te Hoegaarden, maar de brandweer kon tijdig blussen. Op 4 mei begaf de politie zich ten huize van Jacobus Heps, 37 jaar, houthandelaar te Hoegaarden, die bedreidingen had geuit tegen de eerbare persoon van Constant Vandertaelen uit de Tiensestraat.

De gardes kregen werk tot boven hun oren, want vanaf 14 maart 1835 greep er te Hoegaarden op elke zaterdag een wekelijkse markt plaats, toegelaten bij K.B. van 7 februari 1835. De politie moest er het verkeer en de orde regelen en ook het staangeld controleren.

Tijdens de 12 kermissen (1) die te Hoegaarden en zijn gehuchten jaarlijks plaats grepen, moesten de gardes uiterst waakzaam zijn, want het bier veroorzaakte soms vechtpartijen.

De veldwachters kregen op 16 augustus ook af te rekenen met Suzanne Deprail, 24 jaar, dagloonster en de 44-jarige Catherine Bouché, die elkaar voor "Hoer" uitscholden. P.V. werd tegen de twee personen opgesteld en misschien hadden de gardes klaar gezien.

Op 30 september hadden Jacques Dotremont, 54 jaar, beenhouwer in de Nieuwstraat (nu Ern. Ourystraat) zijn vrouw Anne Marie Van Ongelegen, herbergierster en hun 26-jarige zoon Jacques, bijgenaamd "Jakke van Jakkes", slagen en verwondingen toegebracht aan Henri De Kock uit Tienen, die het wat te bont had gemaakt in hun herberg.

Rond die tijd werd het Politiereglement aangevuld. Na 10 uur 's avonds moesten alle drankgelegenheden worden gesloten en alle inzittende verwijderd.

Niemand mocht gemaskerd op straat lopen, wijl het dansen moest worden aangevraagd. Ook alle samenscholingen die de orde konden verstoren waren verboden, terwijl op de straat met geen vuurwapens mocht geschoten worden.

Alle honden moesten bovendien gemuilband blijven. Dat werd de gardes medegedeeld door Burgemeester Dumont, die verantwoordelijk was voor alle politiezaken te Hoegaarden, Houtem, Hoksem, Nerm en Aalst, wijl Lambrechts werd aangeduid voor Overlaar, Rommersom en Bost. Op 16 december 1835 kreeg de garde Bennerts zijn sabel uit de handen van de Burgervader, bewijs van goede dienst.

(1) "Hoegaarden en zijn kermissen" is verschenen in "Het Moutstockje" n° 2 - 1986, driemaandelijks uitgave van de Hoegaardse Bier- en Brouwersgilde "Die Edele Orde vanden Moutstock".

Het jaar 1836 was bijzonder kalm, alleen één enkel noemenswaardig feit, namelijk dat de garde Marc Joseph op 1 september de 18-jarige Jean Bapt. Putzeys betrapt had, toen deze zonder vergunning jaagde. Zijn geweer werd aangeslagen en hij kreeg een boete van 30 fr.

In 1837 stierf de garde Bartholomeus Stryckwant, in de ouderdom van 60 jaar. Hij had onder het Directoire en de Hollandse periode gediend en was steeds van goed gedrag geweest. Doch sedert 1834 was hij ziek geworden en onbekwaam om zijn taak nog langer uit te oefenen. Hij werd vervangen door Bernard Vanmol, geboren op 5 maart, als zoon van Guillaume Vanmol en Claire Cherbois. Maar Bernard Vanmol werd geesteskrank en moest op 18 mei naar de Alexianen van Leuven worden gebracht. Dan was het Jean Bapt. Libin die gekozen werd, doch deze weigerde de plaats en uiteindelijk kwam Henri Joseph Delbecq aan de beurt, die op 4 september als veldwachter werd benoemd. Hij was 27 jaar oud, ongehuwd en woonde te Tienen. Hij behoorde tot de militieklas 1829 en had als sergeant gediend in het 14e reserve Regt. Hij kon lezen en schrijven en sprak Frans. Delbecq legde de eed af voor de Vrederechter van het Kanton en kreeg twee jaren later zijn sabel.

Maar ondertussen, vooraleer Delbecq in dienst trad, moesten de twee overgebleven gardes Marc en Bennaerts nog tal van karweitjes opknappen. Op 7 februari 1837 had Joseph Cipers, 35 jaar, slagen toegebracht aan Renier Maes, en vier dagen later kende Hoegaarden zijn "Vaudeville". Rond 8 uur toen de dame Anne Marie Van Autgaerden, vrouw van Dr. Henri Van Nerum, voorbij de herberg van Jean Bapt. Van Dienst op de Vroente, in haar geburen kwam om zich naar haar beenhouwer te begeven, kwamen haar neef Henri Van Autgaerden en Jean Bapt. Guelluy uit de herberg gelopen en liepen het huis van Henri Van Autgaerden binnen, waar zij zich samen met de knecht "zot" verkleedden. Terug op straat gekomen, speelden zij op een clarinette en een grosse-caisse en liepen steeds achter de dame Van Nerum aan. Zij verlieten haar niet meer, stopten als zij stopte, en liepen als zij liep. Zij maakten haar belachelijk in het openbaar. Toen vluchtte de dame de herberg van Weduwe Vandermolen binnen, maar de spelende mannen volgden haar. Toen zij terug buiten kwam, was er veel volk toegelopen om te komen kijken. En zo ging het tot op de plaats, waar zij bij een Schepen op het gemeentehuis klacht ging neerleggen. De drie mannen gingen toen de herberg van Bernard Van Autgaerden binnen, waar de gardes hun kwamen vinden en P.V. opstelden. De volgende dag verschenen gemaskerde mannen op de straat, maar de wetsdienars wisten de orde te herstellen. Het waren dezelfde als deze die dame Van Nerum hadden gevolgd.

De veldwachters kenden weinig rust, want op 19 februari tussen 8 en 9 uur had Marie Sophie Smets zich in de waterput geworpen en moest door de gardes en de pompiers er worden uitgehaald.

Op 30 maart moesten de veldwachters en de pompiers andermaal toesnellen, om een brand te blussen bij Charles en Anne Generé, waar de stokerij, de stal en de schuur in as werden gelegd, wjl ook het half aanpalend huis van Wed. Jean Henri Dieudonné Groetaers in de vlammen opging.

Op 4 mei ging de 38-jarige bakker Jacques Heps, de vrouw Vanex in haar eigen huis verwijten en brak er 11 halve literpinten stuk. Een maand later greep deze zelfde Heps de genaamde Henri Dewaelheyns met de keel en had hem met slagen bedreigd. En op 30 juli werd Egidius Geens door Heps in een "guet-apens" gelokt, maar de kranige gardes van Hoegaarden hielden hem aan en leidden hem op, want Heps begon wat te heftig te doen.

Ondertussen hadden onbekenden in de nacht van 9 op 10 juni 1837, een wieg (schierberm) van de boogschutters bij Pierre Vanex vernield. Drie dagen later werden de veldwachters ijlings naar Bost geroepen, waar Joseph Lambrechts uit Tienen, de genaamde Amelie Hesbeens in een drinkketel had gegoooid.

En alsof dit alles nog niet genoeg werk meebracht, moesten de brandweermannen in de nacht van 3 juli naar de woonst van Henri Falla spoeden, waar een hevige brand was uitgebroken in de brouwerij, de stokerij en de schuur. Hier zou een kwaadmoedige hand mee gemoeid zijn geweest, maar de dader werd nooit ontdekt.

De 72-jarige schrijnwerker Henri Van Autgaerden, die zes maanden geleden de Dame Van Nerum had belachelijk gemaakt, ging nu op 4 augustus de genaamde Guillaume Van Ex aan zijn huis verwijten en bedreigen en gaf aan diens vrouw vuistslagen. De veldwachters moesten andermaal deze oude gek doen bestraffen. Maar op 1 november van hetzelfde jaar, werden de gardes naar het huis van Henri Van Autgaerden geroepen, waar zij hem boven zijn bed opgehangen vonden.

Op 29 augustus 1837 had de 67-jarige Henri Degée uit Hoegaarden, rond 19 uur zijn huis verlaten, om zich naar de herberg van Hubert Deswert te begeven. Hij dronk er een paar pinten en verliet rond 21 uur de herberg. In de duisternis viel hij echter in de Gete en verdronk.

Hoegaarden beleefde weer een tijd van vergrijpen aan andermans goed en de politiemann Marc (Marck), Bennerts en Delbecq konden niet meer volgen. Op 1 maart 1838 had de 35-jarige Henri Falla, gepensioneerd soldaat, een opening gemaakt in de haag van François Vandenbosch, om er hout te stelen en de tuin te vernielen. De volgende dag hakte dezelfde Falla bomen uit in de tuin van Philippe Nijs en stal er hout.

In de nacht van 23 op 24 april had een onbekende in de Kapel van Troost al het kopergeld gestolen, wijl in de nacht van 7 op 8 oktober in de tuin van Dr. Henri Van Nerum, jonge bomen waren ontschorst. Onbekenden hakten in deze zelfde tuin, op de laatste dag van oktober, 19 jonge fruitbomen uit.

In het jaar 1838 beschikte de Hoegaardse Burgerwacht over 20 geweren, om de nachtpatrouilles uit te voeren. Zij lagen opgeborgen in een depot van het gemeentehuis, waarvan Burgemeester De Zangré (opvolger van Burgemeester Dumont) de sleutel hield.

Op 21 juli 1839 werden Marie Catherine Ingels, 46 jaar en Anne Catherine Delimon, 40 jaar uit Outgaarden, door de veldwachter betrapt, toen zij bezig waren erwten te plukken in de tuin van Dr. Henri Van Nerum.

En op 5 oktober legde François Van Nerum klacht neer tegen Elisabeth Falla, 45 jaar, geboren te Lummen, doch te Hoegaarden wonende, die hem in het publiek had uitgescholden en verweten.

Anderzijds had Joseph Cipers, die ook goed bij de politie bekend stond, slagen toegebracht aan Catherine Steenwinckel uit Outgaarden. Hij werd door het Tribunaal van Eerste Aanleg hiervoor bestraft.

In de voormiddag van 27 augustus 1839 kwam Marie-Thérèse François, 69 jaar, Weduwe van Pierre Van Ham, met kar en paard van Tienen terug. Zij viel per ongeluk van de kar en kwam onder het zware wiel terecht, dat over haar arm en hoofd reed. Zij was op slag dood. De garde en de wetsdokter moesten de vaststelling doen.

En dan op 3 november gebeurde er een wrede moord. Brigadier-Rijkswachter Masquelier en de Gendarm Isidore Bricoux uit de Brigade van Geldenaken, keerden van een opdracht uit Sluizen terug, toen zij een geweerschot hoorden. Zij snelden in die richting en ontwaarden twee stropers met een hond. Dadelijk spanden zij de achtervolging in. Bricoux kon de kleinste (tussen 18 en 22 jaar) vatten, maar deze riep naar zijn vriend (tussen de 25 en 30 jaar) "relève ton arme". Deze vuurde en trof Bricoux in het hart. Hij viel dood ten gronde. De twee stropers die vermoedelijk Walen waren, konden ontsnappen. De autopsie werd door Dr. Jean Bapt. Van Nerum uitgevoerd, wjl de veldwachters van Hoegaarden de ganse dag tevergeefs alle velden tussen Sluizen en Hoegaarden afzochten.

In de nacht van 17 op 18 december 1839 werd een poging tot inbraak en diefstal gepleegd bij de brouwer Jacques Norbert Dotremont. Er was een ruitpaneel uit het venster genomen, doch de ijzeren staven hadden de inbraak verhinderd. Het was een geluk dat een paar veldwachters konden schrijven, om al die P.V.'s op te stellen. En steeds gingen de misdrijven te Hoegaarden voort. In maart 1840 ranselde Pierre Henri Huens, 45 jaar, landbouwer te Overlaar en lid van het Weldadigheidsbureau, samen met zijn vrouw en zijn zoon, de voerman Elie Maret uit Gilly af. Zij moesten hiervoor voor de Rechtbank komen.

Op 9 juni 1840 verdronk de 3-jarige Marie Anne Orbaen in een waterput, terwijl op 11 augustus het lijk van de 70-jarige ongehuwde en gebrekkige Isabelle Smets, uit de Gete gehaald moest worden, op amper 150 stappen van haar huis. En dan ook dook de hondenhistorie weer op. In januari 1841 had een rastige hond deze van weduwe Henri Van Nerum gebeten. De politie werd er bij beroepen en kon de gevaarlijke hond in het huis van Pierre Dequin vangen, waar hij was binnengelopen. Hij werd doodgeschoten.

In februari werd Hubert Wilmaers uit Overlaar onder een muur bedolven die hij aan het afbreken was en op hem was ingestort. Zijn lijk diende onder de stenen te worden uitgehaald. En in mei van hetzelfde jaar werd in een zandkuil een mannengeraamte gevonden, dat niet kon geïdentificeerd worden.

De garde Joseph Marck was op 27 maart 1841 gestorven. Hij werd vervangen door Seraphin Coeckelberghs uit St.-Niklaas, 32 jaar oud en brigadier geweest bij het 2e Regt. Lanciers. Hij was veldwachter te Willebringen, maar verkoos Hoegaarden, omdat daar meer hooi was voor zijn vork en de gardes er ook beter betaald werden. Aan hooi zou het hem te Hoegaarden zeker niet ontbreken.

Te Hoksem had de 23-jarige Pierre Nijs uit Kuntich, doch te Hoksem wonende op 21 november 1841, een gouden uurwerk en geld gestolen bij de herbergier Guillaume Swinnen. De veldwachter hield hem aan. Dezelfde maand in de nacht van 29 op 30 november ontbrak de garde Bennaerts op zijn post. Burgemeester De Zangré liet een onderzoek instellen en Bennaerts werd in zulke dronken toestand aangetroffen, dat hij onmogelijk zijn dienst kon uitvoeren. Hij werd gedurende 8 dagen uit zijn functie ontheven.

Op 13 mei van het jaar 1842 had Gerard Michel, 25 jaar, knecht van beroep, de koffer bij Pierre Ruttens opengebroken en was met het geld aan de haal gegaan. Maar de veldwachters van Hoegaarden konden hem snel aanhouden. Op 6 juli had Henri Falla, 28 jaar, landbouwer, zelfmoord gepleegd door verwurging, op de zolder van het huis van zijn moeder, waar hij woonde. De zaak verwekte opschudding in het dorp. En dan greep er weer een vechtpartij plaats. De 33-jarige Anne Marie Noë uit Kerkom maar te Hoegaarden residerende, had op 18 september twee meswonden toegebracht in de hand van Pierre Paulus.

Op 22 augustus 1843 sloegen de vlammen hoog op in de richting van Schoor. Dadelijk rukte de brandweer en ook de veldwachters uit en snelden toe, maar zij stonden onmachtig. De molen van Schoor brandde volledig af. De volgende dag brak een nieuwe brand uit in het huis van Bernard Smets. De brandweer lukte erin de brand te blussen.

Vanaf 1844 werden de nachtpatrouilles afgeschaft, omdat alles veel kalmer scheen te zijn en de plunderingen grotendeels hadden afgenomen. Maar op 27 januari 1844 werden Edouard Lallemand, 17 jaar, plafoneerdersgast, geboren te Antwerpen, te Hoegaarden verblijvend en de 18-jarige dagloner Jacques Bogaerts uit Hoegaarden opgeleid, voor poging tot diefstal bij Henri en Catherine Stockmans, in wiens huis Lallemand zich had laten insluiten. Op 23 mei werd de 18-jarige Louis Ruttens in een groef tussen Rommersom en Bost bedolven.

Ook met zedenfeiten kregen de gardes van Hoegaarden af te rekenen. Zo werd de 18-jarige Alexander Delatin op 26 juli 1844 betrappt voor overspel. Het jaar daarop op 21 april moesten de veldwachters P.V. opmaken tegen Jan Baptist Smets, 27 jaar, uit Hoegaarden, doch te Lummen wonend, die zijn schapen had laten grazen in een koolzaadveld van weduwe François Van Nerum.

Op 13 mei 1845 gaf Delbecq zijn ontslag als garde en werd vervangen door Pierre Joseph Bertrand, geboren in 1812. Hij was vrijwilliger geweest bij het 2e regt. Lanciers met de graad van Brigadier. Hij was een Waal, maar sprak een beetje Vlaams. Zodoende was Bennaerts nu garde nr. 1 en Coeckelberghs nr. 2 geworden. De garde nr. 1 bleef meestal op zijn bureel in het gemeentehuis, terwijl nr. 2 de opdrachten moest uitvoeren en nr. 3 met de vuile karweien werd belast. Zo was het te Hoegaarden altijd geweest en vermits het goed ging moest aan deze routines niets veranderd worden.

Op 9 juli 1845 had Louis Vandervesse, molenaar op de Grote Molen aan de Brug, gemaald na sluitingsuur van de water-uitbaggering. Dat was strafbaar door de wet en een garde werd in permanentie gedurende een bepaalde tijd, in de molen geplaatst. Zulks was natuurlijk een vuile karwei en dat kwam Bertrand toe. In juli 1846 werd Marie-Thérèse Finoulst, weduwe van Hubert Maes uit Houtem, door twee onbekenden van middelmatige grootte, verkracht. Dr. Jean Baptist Van Nerum onderzocht het slachtoffer, terwijl de gardes alles in het werk spanden, om die onbekenden terug te vinden, maar helaas, zij vonden geen enkel spoor, na nochtans verschillende verdachten van dergelijke feiten te hebben ondervraagd.

In september van dat jaar werd Coeckelberghs naar Pierre Smets en Gustave Winant gezonden, die een haag van Jean Henri Dewaelheyne hadden uitgetrokken. En op 22 november werd de politie van Hoegaarden weer met een kies onderzoek belast. Colette Hans, meid uit Oorbeek, was haar zuster die meid was te Hoegaarden gaan bezoeken. Toen zij rond 16 uur 30 terug naar huis keerde langs een veldweg, werd zij door twee onbekenden gevolgd. Zij begon te lopen, maar werd snel ingehaald. In de diepe Dievestraat, op de grens van Hoegaarden en Oorbeek, stonden drie andere onbekenden te wachten. Zij grepen de vrouw vast en trokken haar op de grond. Zij werd vervolgens door de vijf mannen afgetast en bestolen, zo luidde haar verklaring. De veldwachters stelden een onderzoek in en een zekere Pierre Detri uit Lathuy kon worden aangehouden.

Règlement pour le service des patrouilles.

Le Conseil Communal,

Attendu qu'il importe, dans l'intérêt général de la Commune, de veiller à la sécurité des habitants, principalement pendant les nuits d'hiver, et qu'il est du devoir de ceux-ci de seconder par leur participation, l'action de l'autorité locale.

Vu la circulaire de Monsieur le Gouverneur, en date du 17 Novembre 1846 (memorial administratif, N. 155.)

Vu l'art. 78 de la Loi communale, l'art. 475, § 12, et l'art. 478 du code pénal ;

Arrête :

Art. 1. Un service de patrouilles chargé de veiller à la sécurité des personnes et des propriétés sera organisé dans la Commune d'hougaerde.

Art. 2. Le service sera mis en activité pendant la saison d'hiver ; il pourra l'être en tout temps, lorsque les Bourgmestres et Echevins le jugeront nécessaire.

Art. 3. Tous les hommes nés, âgés de 20 à 60 ans, habitant la commune pendant 6 mois de l'année, devront participer au service des patrouilles.

Les ministres du culte et les comptables de l'Etat sont exceptés de ce devoir.

Les personnes qui feront valoir des excuses jugées valables par le collège échevinal, pourront aussi être dispensées momentanément du service, à charge de se faire remplacer.

Art. 4. Sont exclues du service des patrouilles, toutes les personnes dont la position sociale ou la condition ne permet pas

Op 8 december 1846 stelde de gemeenteraad terug de nachtpatrouilles in, want het was te Hoegaarden sedert de laatste twee jaren niet zo kalm, als men had gedacht.

Een nieuw patrouille-reglement werd opgesteld (zie hiernaast).

Een droevig voorval speelde zich echter af op 16 januari 1847. Om 11 uur liet Catherine Vermeulen, vrouw van Hubert Taverniers, haar 2-jarig zoontje Bernard even alleen, om snel soep te gaan halen in de brouwerij Lories, op 560 m. van haar huis waar haar man werkte. Deze brouwerij bevond zich toen nog op de Stoopkensstraat.

Toen zij echter later thuis kwam, vond zij haar kind verbrand en dood. Haar onvoorzichtigheid zou haar duur te staan gekomen zijn, moest de wet geen rekening gehouden hebben met het feit, dat zij haar kind boven alles lief had en dat zij veel van haar man afzag. Bovendien beloofde zij in het vervolg voorzichtiger te zijn. Zij kreeg vergiffenis.

Op 6 september werden de bedelaars, die vrijwillig gevraagd hadden om te Hoegaarden in depot te worden gezet, wegens de te hoge onderhoudskosten vrij gelaten.

Pierre Huens en Henri Collart hadden in november, op de weg van Overlaar naar Hoegaarden de genaamde Lambert Peeters, beestenkoopman, afgeranseld.

De gardes stelden P.C. op en de schuldigen konden zich op het Tribunaal gaan uitleggen.

Op 17 juli 1848 was Philippe Bennaerts overleden en moest als garde worden vervangen. Er waren twee kandidaten : Charles Marck, geboren te Hoegaarden op 4 december 1821, dagloner, klas 1849 en tweetalig en Antoine Celis, geboren te Roosbeek op 2 november 1810, dagloner te Hoegaarden, gehuwd en soldaat geweest bij het 11e Linie Regt. Doch de plaats van de derde garde bleef tijdelijk open staan, omdat Charles Marck nog soldaat moest worden en dat zij niet te fel voor de aanwerving van Celis waren. Bovendien had het gemeentebestuur op dat ogenblik niet voldoende centen om een derde garde te betalen.

In september 1848 kreeg Marie Desie slagen van Jean Bapt. Taverniers uit Houtem, omdat zij hem in april op een avond bij klare maan betrapte had, in de weg tegen de gracht van haar huis, bezig aan overspel met Suzanne Deprail, 37 jaar, die reeds drie of vier kinderen had. De garde moest P.V. opstellen, niet omdat Taverniers overspel had gedaan, maar wel omdat hij slagen had toegediend.

De nog twee in dienst zijnde veldwachters Coeckelberghs en Bertrand hadden hun handen vol, want het aantal overtredingen waren te Hoegaarden betrekkelijk hoog voor een landelijke gemeente.

De twee veldwachters konden niet meer volgen, er kwam te veel werk op de plank, er moest aan deze toestand worden verholpen.

Op 13 oktober 1849 werd alsdan besloten, dat Coeckelberghs, die ook nog te Oorbeek als garde optrad, voortaan nog alleen Hoegaarden zou doen, wijl Bertrand de gehuchten voor zijn rekening kreeg, met uitzondering van het verwijderde Bost. Daar werd Grégoire Moreau terug in dienst genomen, op aanvraag en op verantwoordelijkheid van de inwoners van Bost, waar Moreau woonde. Hij had plechtig beloofd zich van de drank af te houden en voortaan zijn plicht naar behoren uit te voeren. Burgemeester Paillet, die De Zangré had opgevolgd, gaf zijn goedkeuring.

Zodoende waren er terug drie gardes te Hoegaarden.

18 augustus 1921

Algemeen politiereglement.
Eerste boek: Openbare orde - Openbare diensten.

Titel I.

Bewoaling en Inwoning.

Art. 1. Ieder persoon, hetzij of vreemdeling, die zijn woonplaats in de gemeente wil vestigen, moet zich op het bevolkingsbureau laten inschrijven en de aangifte van de naam en de achternaam doen. De aangifte van de naam moet binnen de 5 dagen na het vestigen van de woonplaats gedaan worden.

De gemeente kan een gemeentehuis aan te bieden, en de gemeente kan ook een woonplaats van 5 dagen.

Art. 2. Ieder inwoner die van woonplaats wil veranderen, moet de aangifte van de naam en de achternaam doen. De aangifte van de naam moet binnen de 5 dagen na het veranderen van de woonplaats gedaan worden. De gemeente kan een gemeentehuis aan te bieden, en de gemeente kan ook een woonplaats van 5 dagen.

Gemeentelijke instellingen.

Art. 3. De aangiften van verhuizing moeten gedaan worden door het hoofd van de familie of de personen welke niet een ingezetene zijn, inbehooren de verhuizing en kneden en versijnd.

Art. 4. De meesters of heren moeten, binnen de drie dagen van inkomen der knechten, verhuizing of bedienden met hen inwonende het gemeentebestuur mondeling of schriftelijk bekendmaken der aankomst van deze personen met aanduiding hunner namen en voornamen.

Art. 5. Het bevolkingsbureau, moeten de meldde formaliteiten binnen het gemeentehuis worden verricht. Iedere inwonende in de gemeente, die een woonplaats verandert, moet, binnen de acht dagen, de aangifte doen ten gemeentebestuur.

Art. 6. Het bevolkingsbureau is open in het gemeentehuis, alle dagen van 10 uur 's ochtts tot 4 uur 's avonds, behalve de zondagen, dinsdagen en woensdagen. De zondagen is het bureau open van 9 tot 11 uur en de woensdagen van 10 tot 12 uur.

Titel II. Wonen. Eerste deel.

Wegens gebrek aan nachtveiligheid werd op 29 april 1853, door een groep welstellende grondeigenaars van Hoegaarden, een private jachtwaker ingesteld, om te waken op hun jacht, gewassen, eigendommen, enz... gelegen onder Hoegaarden, Sluizen, Meldert, Oorbeek, Lummen en St.-Remigius Geest. Hij bekwam het recht P.V. op te stellen voor elke overtreding. Zulks betekende een verzachting voor de gardes van Hoegaarden en ook voor het budget van de gemeente, gezien het grondeigenaars waren, die deze private jachtwaker moesten betalen. Hiervoor werd Hubert Strijckmans gekozen, geboren op 16 juli 1818, zoon van Pierre Strijckmans en Marie-Thérèse Teverniers.

Rond die periode werd ook besloten, om in het vervolg de P.V.'s in een speciaal Politie-Register te noteren en niet meer in het register der Beraadslagingen van de gemeente, zoals tot heden was gebeurd.

Gedurende de volgende jaren werd het kalmer te Hoegaarden, minder misdrijven en minder overtredingen.

Op 23 mei 1862 gebeurde er te Hoegaarden echter weer een zaak die stof deed opwaaien. Grégoire Moreau, de garde van Bost, werd smoordronken aangetroffen in een herberg te Rommersom. Burgemeester Christiaens, die als vrijwilliger van 1830 op tucht was gesteld, begaf zich dadelijk ter plaatse en gebod hem naar huis te gaan. Moreau weigerde en maakte schandaal. Hij wilde zelfs vechten met enkele jongelingen. De Burgemeester, in zijn functie van Hoofd van de Politie, nam hem zijn sabel af en hij werd één maand afgezet. Doch Moreau herviel herhaaldelijk in dezelfde fouten en op 7 december 1863 werd hij definitief en onherroepelijk ontslagen. Het was Lambert Jalon die hem op 22 februari 1864 te Bost en Rommersom als garde opvolgde.

5. ONDER DE REGERING VAN LEOPOLD II

In 1867 gaf Seraphin Coeckelberghs zijn ontslag en werd opgevolgd door zijn zoon Jean Baptist, die op 3 maart werd benoemd. Onder Burgemeester Louis Alexander Putzeys, vroeg de gemeenteraad op 29 mei 1871, aan de Minister van Oorlog, om te Hoegaarden een Gendarmeriepost te krijgen, maar er werd geen gevolg aan gegeven.

Te Bost was Pierre Van Diest garde geworden, ter opvolging van Jalon.

En ten slotte werd in 1895 de aanvraag hernieuwd om in het dorp een Brigadepost te mogen bekomen. Het voorstel werd hen echter geweigerd, gezien de onmiddellijke nabijheid van een Gendarmerie-Brigade te Tienen.

6. ONDER DE REGERING VAN KONING ALBERT I

Op 1 februari 1913 gaf Achille Koekelberg, die Jean Baptist Coeckelberghs had opgevolgd, op zijn beurt ontslag als garde, om gemeentebediende te worden. Hij werd vervangen door Clemens Adams, die echter het jaar nadien naar de oorlog moest en niet vervangen werd.

In 1919, na de wereldoorlog, wilde Burgemeester Dotremont, het politie-orgaan te Hoegaarden terug in zijn normale toestand herstellen. Rene Gahide uit Tienen, die sinds 1917 gemeentebediende was te Hoegaarden, werd tot Politie-Commissaris benoemd en kreeg gratis woonst. Anderzijds liet hij Alexander Nicolas en Louis Smets (oud soldaat) als gardes aanwerven. Adams werd niet terug in dienst genomen. En het jaar daarop werd Alexander Ausloos als derde garde benoemd, zodat de gemeente nu een commissaris en drie veldwachters telde. De garde verdiende op dat ogenblik 3.200 fr. per jaar.

Op 28 mei 1927 ging Alexander Ausloos op rust en werd niet vervangen. Nochtans werd er wel datzelfde jaar een nieuw Politie-Reglement opgesteld.

In 1928 was de beginwedde van de veldwachter verhoogd tot 8.500 fr. Elke Burgemeester wilde als hoofd van de Politie iets op zijn aktief schrijven. Zo zien wij dat Burgemeester Leopold Lodewijckx, op 26 maart het brandweerkorps wilde verbeteren. Voortaan zou het bestaan uit 1 Onder-Luitenant, Bevelhebben, 1 Onder-Luitenant Geneesheer, 1 Sergeant, 2 Korporaals en 20 brandweergasten, allen vrijwilligers.

Doch er werden slechts 15 man gevonden, die zich vrijwillig meldden als brandweergast. Het waren :

Jean Michel (metser), Jules Finoulst (metser), Joseph Finoulst (metser), Jules Dumont (werkopziener bij de gemeente), Camille Dumont (elektriker), Edmond Toletti (schaliedekker), Cesar Guelluy (smid), Emile Stockmans (schaliedekker), Th. Sondervorst (schrijnwerker), Ach. Van Osmael (schrijnwerker), Guill. Vanmol (schrijnwerker), Hubert Lambrechts (smid), Camille Cermeulen (plafonneerder), Louis Sevenants (gemeenteklerk), Ach. Koekelberg (klerk).

Aan het hoofd stond Schepen Machiels, doch op 20 mei 1932 werd hij vervangen door Jean Machiels.

7. ONDER KONING LEOPOLD III EN BOUDEWIJN I

In 1934 verdiende de veldwachter Alex Nicolaes 15.375 fr. en Louis Smets 14.350 fr. In 1940 kregen zij alle twee 19.220 fr. terwijl de nieuw aangevorven hulpveldwachter Basile Celis en Louis Huts 15.120 fr. verdienden. Deze mannen dienden onder de troebele oorlogsjaren. Nicolaes bleef in dienst tot 1950 en Smets tot 1951, wijs Celis na de oorlog ontslag nam, om naar de suikerfabriek te gaan werken. In 1947 promoveerde Huts echter tot politie-agent. Albert Vandermeulen trad in 1952 in dienst en Maurice Veeckmans in 1953. Roger Vermeulen in 1972, Danny Sevenants in 1978 en Paul Steenwegen in 1980. Ook Henri Lebegge, garde te Outgaerden sinds 1954 bleef in dienst.

Over deze periode willen we ons niet verder uitwiden; zij is nog te recent om de geschiedenis in te treden.

1815 -
1830

het
HOEGAARD'S
CEMEENTELIJK
BESTUUR onder
HOLLAND'S
BEWIND

VERVOLG...

Het Onderwijs

In 1816 werd vooral aan de verbetering van het onderwijs gewerkt, want De Zangré wilde dat de kinderen van Hoegaarden konden rekenen, lezen en schrijven.

Koning Willem I van Oranje had in de Vlaamse gewesten het "Hollands" als enige en officiële taal voorgeschreven ter vervanging van de boeren-taal zoals hij het "Vlaams" betitelde.

Maar te Hoegaarden bleef het "Vlaams" in plaats van het "Hollands" onderwezen, terwijl de kinderen er ook Frans leerden, gezien de onmiddellijke nabijheid van de taalgrens.

Hieromtrent waren zowel Conservatieven als Progressisten akkoord, want de Hoegaardse bierhandel leefde meer van het Walenland dan van het Vlaamse en alleen de centen telden.

In 1816 werden ook twee nieuwe "gardes" aangeworven : Grégoire Moreau, 31 jaar en Joseph Marck, 25 jaar.

In 1817 verdwenen echter Schoensetters en Janssens uit de Raad en werden vervangen door de Progressisten Jean Bapt. Nijs uit Nerm, 40 jaar, gehuwd met Marie Janssens, en de molenaar Jean Henri Van der Molen, uit Aalst, 20 jaar, die eerder gematigd was. Zij legden op 14 mei 1817 de eed af.

Handtekenen van de leden uit de Raad.
(Groetaers ontbreekt)

En l'honneur de leur, l'honneur et au que l'honneur.
J. Coeneyers
L. G. G. G.
J. B. Nijs
Charles G. G. G.
Bernoulli
H. G. G.
Arnold Adams
J. H. G. G.
Berni G. G.
De Zangré, G. G.

Het geschil De Zangré-Dumont

Op zaterdag 1 augustus 1818 legde "Mayer" De Zangré de eed af in de handen van de Graaf van Aarschot, Gouverneur en Raadgever der Staten, Ridder in de Orde van de Belgische Leeuw.

Dit gebeurde te Brussel in de Belle-Vue straat bij het park. Groetaers had hem vergezeld.

Bij zijn terugkeer te Hoegaarden, werd hij plechtig door zijn vrienden ingehaald, maar die dag had zijn gebuur, brouwer Jean Baptist Dumont, de zwarte vlag uitgehangen.

Jean Bapt. Dumont, grondeigenaar te Hoegaarden, oud-municipaal en overtuigd Progressist, was een intieme vriend van Van Autgaerden, met wie hij comploteerde om De Zangré ten val te brengen en zelf aan de macht te komen.

Dumont en De Zangré waren geburen, eerstgenoemde woonde in het oude Kapittelhuys op de Houtmarkt en de andere in het aanpalend Arendsnest, maar zij lagen met elkaar reeds meer dan acht jaar overhoop, ingevolge een liefdesrivaliteit, die grote gevolgen kreeg.

Dumont die toen 40 jaar en nog steeds vrijgezel was, dong naar de hand van zijn buurvrouw, de rijke 46-jarige weduwe van oud-griffier Antoon Balthazar Sweerts (geboren Dorotheé Van Nerum, dochter van oud-schepen Not. Joannes Van Nerum), die sinds de dood van haar man in 1808 alleen in het Arendsnest woonde, pachthof dat Dumont graag door een huwelijk had willen inpalmen.

Maar het was de 32-jarige gemeentesecretaris Philippe De Zangré, aangewakkerd door de toenmalige burgemeester Dr. Henri Van Nerum (broeder van Dorotheé) die in 1818 met haar trouwde, ingevolge een "compromis" dat hem in 1812 het burgemeestersambt bezorgde. Nooit heeft Dumont hem dat kunnen vergeven.

Een tweede incident greep plaats in oktober 1813, nadat Napoleon te Leipzig tot de aftocht werd gedwongen. Dorotheé Van Nerum had voor het huis Dumont op de Houtmarkt een vreugdesvuur laten aansteken, om dit heuglijk feit te vieren, want zij haatte de Fransen en was de vernedering niet vergeten in 1795 aan haar eerste echtgenoot, door de revolutionaire bewindsploeg, aangedaan. Dumont had klacht ingediend tegen wat hij noemde een vrijwillige poging tot brandstichting. Deze klacht werd gesteund door Arnold Bouvier uit de Paradijshoeve. De klacht werd vanzelfsprekend verworpen.

Een derde en laatste evenement gebeurde in januari 1814. De Franse troepen hadden Tienen verlaten en de plaats geruimd voor de Pruisen onder het bevel van Majoor Hellwig, kort gevolgd door drie Regimenten Kozakken, aangevoerd door Generaal Prins Narzischkin. Dorotheë kreeg het gedaan op voorspraak van de Tiense burgemeester J.H.H. Persoons d'Ordingen en d'Oirbeecke, dat enkele officieren in haar huis te Hoegaarden uitgenodigd werden, wyl Russische soldaten kozakkendansen uitvoerden op de Houtmarkt onder de neus van Dumont.

De officieren beseften niet dat de vrouw van de burgemeester, hierdoor alleen haar gebuur wilde tergen.

Op de binnenkoer van het Arendsnest schonk zij bier aan de soldaten, die zich bedronken en groot lawaai maakten. Onder bedreiging eisten zij zelfs de beste wijnen uit de kelder van De Zangré en bedronken zich zodanig dat zij wild en woest werden.

Door angst aangegrepen vluchtte Dorotheë Van Nerum uit haar huis. De Russen sliepen in 't groot salon hun roes uit en verlieten 's anderdaags 's morgens het Arendsnest, na eerst nog de ruiten van Dumont te hebben uitgeworpen en de poort van 't Paradijs te hebben beschadigd.

Dumont protesteerde en legde klacht neer, maar terug zonder gevolg. Toen heeft hij de vrouw van De Zangré voor "vieille et salle vipère" uitgescholden. Zij kreeg bijna een beroerte van woede en overleed enkele dagen later op 14 februari 1814, ingevolge een hartaanval.

De Zangré wierp de schuld van haar dood op de rug van Dumont. Hun onderlinge vete bleef bestaan en groeide uit tot een openbare dorpsstrijd.

De Waterpomp

Op de eerste zondag van de grote kermis van Hoegaarden 8 september 1818, had burgemeester De Zangré op de Plaats een waterpomp laten in werking stellen, ter vervanging van de oude dicht geworpen poel. Het volk stroomde samen, vrouwen met kruiken en stopen verdrongen elkaar, wijl de mannen in de herbergen hun weddenschap bespraken, of de pomp water zou geven of niet.

De aanhangers van De Zangré geloofden in de pomp, de anderen riepen spottend uit dat de burgemeester zou pissen als er geen water uitkwam en noemden het "de Pispomp van de Mayeur".

Maar het water kwam, want tussen 12 en 13 uur trad de pomp in werking. De vrouwen vulden hun emmers, kruiken en stopen, terwijl de mannen, die op het water hadden gewed, voor niets konden drinken, de anderen mochten betalen.

Die dag werd te Hoegaarden meer bier dan water verkocht.

Dumont strooide nochtans rond, dat het water ongezond was om te drinken en dat het "pompje van niemendal" een onvoldoende waterkracht had en een zuivere geldverspilling betekende.

De burgemeester liet begaan, de mensen werden niet ziek en de pomp bleef water geven.

Plan het hoofd van de Patriotten

Datzelfde jaar nog (1818) verdween Jean Bapt. Nijs reeds uit de Raad en werd vervangen door brouwer Jean Bapt. Dumont, 49 jaar, uit het Kapittelhuys, die samen met Groetaers de schepenfuncties bekleedde.

Vanaf dat ogenblik zou De Zangré het erg te verduren krijgen, want zijn rivaal had zich openbaar aan het hoofd van de "Patriotten" gesteld en uitgeroepen dat hij de "Vijgen" wel zou krijgen en de burgemeester kelderden.

Die dag liet hij op de Houtmarkt een volksbal inrichten, waarvoor hij nochtans de toelating had gevraagd.

Hij lag in zijn venster en achter hem stond zijn kleinkozijn, de grijze Eminentie Jean Bapt. Van Autgaerden.

De Progressisten dansten en vermaakten zich uitbundig en richtten schimpkreten naar het Arendsnest, waar alle luiken gesloten waren.

Door het geschil De Zangré-Dumont waren twee duidelijke tegen elkaar staande groepen ontstaan, de aanhangers van De Zangré (Zangristen genaamd) en de volgelingen van Dumont (Dumonkes betiteld).

De nieuwe Sekretaris

In kumul met zijn burgemeesterschap verzekerde De Zangré het gemeentesekretariaat en trok hiervoor een dubbel loon.

In deze taak was hij bijgestaan door zijn aanverwante kozijn ex-notaris Lintermans, die hiervoor beloond werd en wat verder op de hoek van de Nermische baan in d'Alcove woonde.

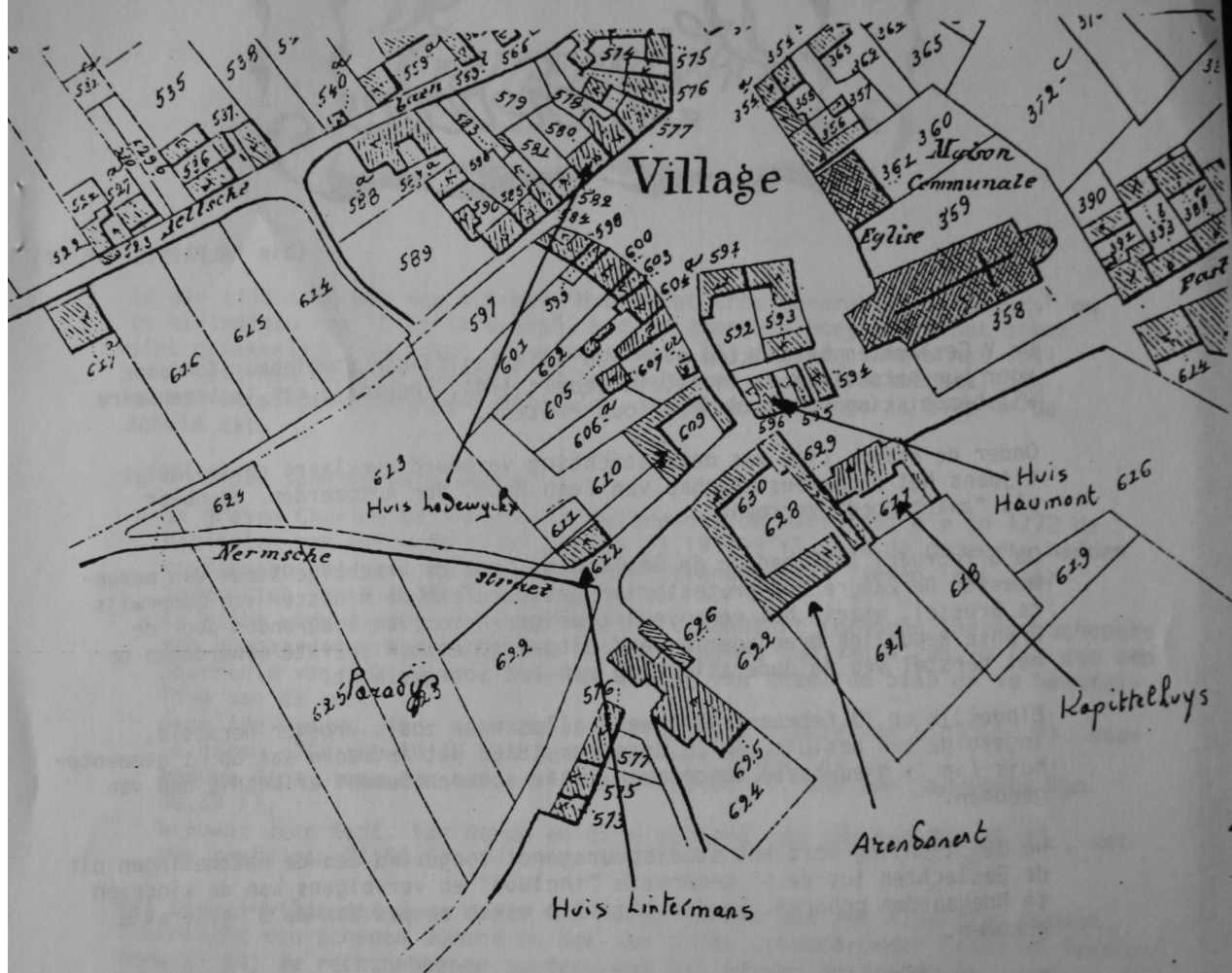
Dumont kloeg deze kumultoestand aan en eiste meteen de aanwerving van een vaste gemeentesekretaris, die geen verwantschapsbanden had met een lid van de Raad, m.a.w. de afdanking van Lintermans, met wie hij ook in onmin leefde.

Dumont had rond 1800 samen met Lintermans in de Municipale Raad gezeten en daar had Lintermans hem, ten rechte of ten onrechte in het openbaar verweten, dat hij het Kapittelhuys met zwart geld had gekocht, en dat al wie daar wonen zou, zou verdoemd zijn.

De Progressisten waren in de meerderheid in de gemeenteraad en het voorstel werd goedgekeurd, zodat Lintermans bedankt werd voor goede diensten en vervangen door François Lodewijckx, 25 jaar, zoon van de oud-Municipaal agent Henri Lodewijckx, vriend van Dumont.

De nieuwe sekretaris werd op 22 januari 1819 officieel benoemd.

Het betekende een nederlaag voor De Zangré en de Conservatieven, maar ook voor de V Geslachten, die door het uitvallen van Lintermans beroofd waren van hun beste informateur.

De Studiebeurs

(zie "ALPAIDIS" n° 17)

De V Geslachten beschikten over een rijk begiftigde studiebeursfondatie voor hun nakomelingen, ingesteld sedert 1741, ingevolge een testamentaire wilsbeschikking van deken Henricus Peeters.

Onder de Franse tijd was deze stichting verbeurd verklaard en in 1807, tijdens het burgemeesterschap van Jean Bapt. Van Autgaerden, openbaar als "zwart goed" verkocht.

Op 6 februari 1817 hadden de Geslachten, met de krachtige steun van burgemeester De Zangré een protestbrief gestuurd aan de Minister van Onderwijs te Brussel, waarin het eerrovend toeëigenen van familiegronden door de Franse Republiek breedvoerig werd uitgelegd en ten zeerste aandrongen op het herstel van de oude stichting van het voorgeslacht.

Eindelijk op 13 februari 1819 werd alles weer zoals vroeger hersteld, ingevolge een besluit van 26 december 1818. Het antwoord was op 't gemeentehuis (in 't Nieuwhuys) toegekomen, waar schepen Dumont er kennis had van genomen.

Na de stichting werd het studiebeursgenot toegekend aan de nakomelingen uit de Geslachten tot de 5° generatie "incluus" en vervolgens aan de kinderen te Hoegaarden geboren. Op dat tijdstip waren ze pas aan de 3° generatie gekomen.

Dumont stelde doodeenvoudig voor om de beursfondatie, dadelijk ter beschikking van alle behoeftige Hoegaardse kinderen te stellen, zonder onderscheid van afstamming of geslacht.

Maar hierdoor raakte hij aan een zaak, die voor de V Geslachten heilig was en als zuiver familiebezit werd beschouwd.

Hij kreeg de ganse familiecorporatie op de hals, die hem zelf bedreigden voor het gerecht te dagen, uit hoofde van "openbare diefstal en schending van het Koninklijk besluit".

Dumont trok zijn voorstel in, maar vanaf dat ogenblik stelden de Geslachten zich rechtstreeks tegen hem op en hadden gezworen schepen Dumont ten val te brengen.

De Gemeentekas

In die tijd toen men nog schreef "Nobles et très honorables Seigneurs" om te beëindigen met "C'est la Grâce", had de gemeente Hoegaarden het zeker niet gemakkelijk, om boven water te komen. Zij moesten immers het vuil opkuisen, hen door de Franse tijd nagelaten en de vele achterstallige renten en splende leningen afbetalen, zodat de gemeentekas diep in de schuld zat.

De grootste schuldeisers waren :

- de graven Charles en Theodore d'Oultremont de Warfusée, die in 1772 de kapitalen van 4.479,99 florijnen en 11.199,99 fl. aan de gemeente hadden voorgeschooten, voor de aanleg van de steenweg naar Tienen, met jaarrenten van 134,39 fl. en 335,95 fr.
- de rijke weduwe Grégoire Vandormael uit Beausart (geboren Thérèse Schepers van Hoegaarden afkomstig), die nog een tegoed had van 4.285,70 fl. aan een jaarrente van 128,56 fl., voor de aanleg van dezelfde baan en de herstelling van de kerk.
- dezelfde weduwe, voor een nog niet afgeloste schuld van 6.033,17 fl. voor de jaren 1790 tot 1814, met een rente van 88,68 fl.
- weduwe Rega, voor een kapitaal van 4.283,60 fl. aan een jaarrente van 88,69 fl.
- brouwer Jean Bapt. Van Nerum en zijn zusters, de som van 782,45 fl., met een rente van 23,64 fl.

Het toeval wilde dat Jean Bapt. Van Nerum gehuwd was met Albertine Dumont, kleinnicht van schepen Dumont en ook van diens schoonbroeder Raadslid Geedts, terwijl bij de rechthebbende zusters van Van Nerum, de vrouw van Van Autgaerden behoorde.

Hierdoor kwamen Dumont en zijn grijze Eminentie in een verveelde positie te staan.

De Progressisten, die in de meerderheid waren, drongen op de uitbetaling aan, maar er was geen geld in de gemeentekas en stelden hiervoor de burgemeester verantwoordelijk, die geen voldoende toezicht hield op zijn gemeente-ontvanger en talrijke verspillingen toeliet.

Zij schoven zodoende de schuld op andermans schouders en deze schuld viel neer op de gemeente-ontvanger Desgranges, die tot ontslag gedwongen werd.

Maar de Progressisten beseften niet dat zij hierdoor in de kaart van de oppositie speelden, want alzo gelukten de Geslachten erin, één van hun leden te laten benoemen.

Het was Jean Henri Dewaelheyne, herbergier in 't Nieuwhuys en tevens kerkmeester.

Hij was de schoonbroeder zowel van Jean Bapt. Van Nerum als van Jean Bapt. Van Autgaerden en via zijn vrouw Barbe Van Nerum ook schuldeiser. Hij was in de Franse tijd municipaal agent en gemeente-ontvanger geweest, maar had terzelfdertijd tot de samenzwering tegen de Fransen behoord en maakte bovendien door zijn huwelijk, deel uit van de V Geslachten, zodat hij bij de Conservatieven aanleunde.

Dumont had zich tegen zijn benoeming willen verzetten en aan de burgermeester verweten, dat hij bezig was de familiepolitiek van de Oude Regentie terug toe te passen.

Dewaelheyne was inderdaad een aanverwante kozijn van De Zangré, maar buiten de Zangristen hadden ook een paar Progressisten de kandidatuur van Dewaelheyne gesteund, omdat hij de meest geschikte was voor deze taak, gezien hij de boekhouding van de gemeente goed kende.

Van Autgaerden had Dumont echter de raad gegeven, zich niet te fel tegen de benoeming van Dewaelheyne te verzetten, maar zich eerder als "expert" op te dringen, om de gemeente-boekhouding te kunnen controleren en Dewaelheyne also in ongenade te brengen.

Dewaelheyne werd aanvaard en op 13 maart 1819 officieel tot ontvanger benoemd, maar ook Dumont kreeg zijn bijkomende functie van "boekhoudings-expert" toegezegd.

Bovendien eisten de radicalen, dat Dewaelheyne een waarborg zou inzetten om niet in de fouten van Desgranges te vervallen. Deze waarborg zou bestaan uit zijn eigen onroerende goederen, voor een waarde van 500 florijnen (voorwaar een zeer hoog bedrag).

De gemeenteraad stemde met het voorstel in en de ontvanger legde op 29 april 1819 de eed af, na eerst de waarborgsakte te hebben ondertekend.

DE OMSTREDEN TIENDEN VAN OVERLAAR

- Ref. - Alph. Wauters : Histoire des Communes
Belges-Hougaerde
- J.C. Schoonbroodt : Inventaris der Keuren
van het Sint-Martinuskapittel van Luik
- Rijksarchief Luik : Collegiale Kerk van
St. Martinus

Het Sint-Martinuskapittel van Luik bezat te Overlaar uitgebreide rechten, maar kon ze slechts ten koste van veel moeilijkheden bewaren, tot wanneer alles werd afgeschaft bij Frans decreet in 1796.

In de helft der XIIe eeuw ontstond nopens de tienden (1) van Overlaar een geschil tussen de inwoners en Everelmus, plaatselijk rentmeester van het Kapittel.

In 1155 werd de zaak beslecht, waarop de Kanunnikken de gewoonte aannamen het behoud van hun voorrechten toe te vertrouwen aan een edele Hoegaardse familie, teneinde hun prerogatieven beter te bewaren.

Pas in 1222 bekrachtigde het Kapittel het gebruik van deze gewoonte en kende de bescherming van hun rechten te Overlaar toe aan een zekere Ridder Gillon.

Deze verbond zich, om in ruil voor de rechten van Overlaar, aan het Kapittel een jaarlijkse rente te betalen van 100 "sous de Liège" en 5 sous voor de Kapittelmolen, maar zag volledig af van elke aanspraak op de "collatie" (begeavingsrecht) van de kerk van Overlaar.

Dit betekende dat Gillon de "tienden" der inwoners voor zich opstrijkte en de molen mocht uitbaten, maar moest hiervoor aan het Kapittel een jaar-rente betalen en mocht de pastoor van de kerk niet benoemen.

Aanvankelijk verliep alles goed, doch onder zijn opvolgers zou de zaak mislopen. Nieuwe onenigheden rezen op tussen de tiendenheffers en de inwoners. Het waren toen de Ridders Jan en Gerardus van Lede (gebroeders), Ida (weduwe van Theod. van der Tommen of de Tumbis), Willem Broueth van Hoegaarden, de gebroeders Jan en Renier (Walekar genaamd) van Bulenchien en diens moederlijke tantes Christina en Beatrijs, die de tienden opstrekten.

Doch om een eind te stellen aan het geschil, besloot het Kapittel in juni 1249, de grote tienden en andere rechten af te kopen ten voordele van de St.-Martinuskerk, die langs haar kant al haar gronden en bezittingen onder Overlaar aan hoger genoemden voor het leven moest afstaan, mits betaling van 50 "sous de Liège". Nochtans mochten Jan en Gerardus van Lede de kleine tienden behouden.

En weer was alles terug een tijdje kalm, maar onder de volgende generatie brak de strijd los.

Willem (zoon van Jan van Lede) en Gerardus, Willem, Jan en Ywain van Lede (kinderen van Gerardus) eerbiedigden de overeenkomst van 1249 niet en trokken gedurende verschillende jaren de grote tienden op. De Bisschop van Luik was hierover ten zeerste verbolgen, sloeg hen in de kerkban, tot wanneer zij hun fout bekenden.

(1) de grote tienden waren het tiende deel der inkomsten van de ganse parochie genomen op de graangewassen, wyl de kleine tienden geïnd werden op de opbrengsten van de moestuinen en het neerhof.

DE OMSTREDEN TIENDEN VAN OVERLAAR

- Ref. - Alph. Wauters : Histoire des Communes
Belges-Hougaerde
- J.C. Schoonbroodt : Inventaris der Keuren
van het Sint-Martinuskapittel van Luik
- Rijksarchief Luik : Collegiale Kerk van
St. Martinus

Het Sint-Martinuskapittel van Luik bezat te Overlaar uitgebreide rechten, maar kon ze slechts ten koste van veel moeilijkheden bewaren, tot wanneer alles werd afgeschaft bij Frans decreet in 1796.

In de helft der XIIe eeuw ontstond nopens de tienden (1) van Overlaar een geschil tussen de inwoners en Everelmus, plaatselijk rentmeester van het Kapittel.

In 1155 werd de zaak beslecht, waarop de Kanunnikken de gewoonte aannamen het behoud van hun voorrechten toe te vertrouwen aan een edele Hoegaardse familie, teneinde hun prerogatieven beter te bewaren.

Pas in 1222 bekrachtigde het Kapittel het gebruik van deze gewoonte en kende de bescherming van hun rechten te Overlaar toe aan een zekere Ridder Gillon.

Deze verbond zich, om in ruil voor de rechten van Overlaar, aan het Kapittel een jaarlijkse rente te betalen van 100 "sous de Liège" en 5 sous voor de Kapittelmolen, maar zag volledig af van elke aanspraak op de "collatie" (begeavingsrecht) van de kerk van Overlaar.

Dit betekende dat Gillon de "tienden" der inwoners voor zich opstrijkte en de molen mocht uitbaten, maar moest hiervoor aan het Kapittel een jaar-rente betalen en mocht de pastoor van de kerk niet benoemen.

Aanvankelijk verliep alles goed, doch onder zijn opvolgers zou de zaak mis lopen. Nieuwe onenigheden rezen op tussen de tiendenheffers en de inwoners. Het waren toen de Ridder Jan en Gerardus van Lede (gebroeders), Ida (weduwe van Theod. van der Tommen of de Tumbis), Willem Broueth van Hoegaarden, de gebroeders Jan en Renier (Walekar genaamd) van Bulenchien en diens moederlijke tantes Christina en Beatrijs, die de tienden opstreken.

Doch om een eind te stellen aan het geschil, besloot het Kapittel in juni 1249, de grote tienden en andere rechten af te kopen ten voordele van de St.-Martinuskerk, die langs haar kant al haar gronden en bezittingen onder Overlaar aan hoger genoemden voor het leven moest afstaan, mits betaling van 50 "sous de Liège". Nochtans mochten Jan en Gerardus van Lede de kleine tienden behouden.

En weer was alles terug een tijdje kalm, maar onder de volgende generatie brak de strijd los.

Willem (zoon van Jan van Lede) en Gerardus, Willem, Jan en Ywain van Lede (kinderen van Gerardus) eerbiedigden de overeenkomst van 1249 niet en trokken gedurende verschillende jaren de grote tienden op. De Bisschop van Luik was hierover ten zeerste verbolgen, sloeg hen in de kerkban, tot wanneer zij hun fout bekenden.

(1) de grote tienden waren het tiende deel der inkomsten van de ganse parochie genomen op de graangewassen, wijl de kleine tienden geïnd werden op de opbrengsten van de moestuinen en het neerhof.

Zoals gebeurde op 18 maart 1261/62 in tegenwoordigheid van de Prelaat en diens leenmannen. De verklaring der foutbekentenis werd hernieuwd op 5 april 1271/72 en ook nog eens op 21 december 1280, toen zij bevestigden geen enkel recht meer te hebben op de tienden van Overlaar.

Inmiddels had Gerardus van Lede (zoon van Gerardus, de oude), die het Pastoraal ambt te Overlaar uitoefende, zich op onwettige wijze de inkomsten van de kerk volledig toegeëigend, ondanks de in voege gebleven overeenkomst van 1222 inzake de "collatie" van de kerk.

Meester Jean des Champs, Kanunnik en official (geestelijk rechter) van Luik had op 19 juli 1277 aan Jan, Plebaan van Tienen, bevolen om Gerardus van Lede voor het gerecht te dagen.

Het St. Martinuskapittel zette hem op 8 juni 1279 af en liet hem als pastoor van Overlaar vervangen door Hendrik van Stock, klerk van Tienen en kandidaat van het Kapittel, wijs de tussenkomst van de Deken van het Leuvense Concilie, die zich tegen de benoeming van Hendrik van Stock verzette, gewoonweg weerlegd werd.

Maar ondanks het verbod op het begevingsrecht van de kerk van Overlaar van 1222, en zonder rekening te houden met de beslissing van juni 1279, stelden Gillis en Willem van Lede hun bloedverwant Nicolas vander Tommen (Tumbis) tot Pastoor van Overlaar aan.

Op 29 oktober 1279 bekrachtigde Jacques Castagne, kanunnik en opvolger van de vorige official van Luik de benoeming van Hendrik van Stock maar het was Nicolas van der Tommen die de functie van pastoor te Overlaar bleef uitoefenen. Had de Conciliedeken van Leuven de Bisschop van Luik kunnen overhalen om de beslissing van de "official" te vernietigen ?

Nicolas van der Tommen tekende op 26 april 1281 een akte waarin hij verzaakte aan alle grote en kleine tienden van Overlaar, ten voordele van het St. Martinuskapittel.

Bovendien erkende hij een schuld van 12 sous en 6 penningen die hij aan het Kapittel moest, voor diens eigendommen die hij in 't bezit had.

Als tegenprestatie kende het Kapittel hem een jaarlijkse levensrente toe van 8 mudden rogge.

Nicolas ten zeerste voldaan, liet in de kerk van Overlaar een altaar bouwen ter ere van St. Martinus en begiftigde het met 2 van de 8 mudden die hij jaarlijks kreeg.

Later zou het Kapittel opnieuw zijn tienden prijsgeven en ze toekennen aan Ridder Arnoldus de Blonde (gezegd van Houthem) Heer van Lede, zodat alles weer werd zoals in het begin.

Doch op 6 maart 1296/97 verzaakte hij eraan. Alsdan behield het Kapittel te Overlaar een "Hof van leenbezitters" die de tienden en andere inkomsten moesten beheren.

Op 29 juni 1515 stond het Kapittel de tienden weer af voor een periode van 6 jaar tegen 57 florijnen van de Rijn per jaar aan Aleydis van Goedsenhove, weduwe van Jan van Ranst en aan Willem, zoon van Walter Spapen.

En zo duurde het voort tot aan de komst der Fransen die alle bezittingen van kerken, kloosters en godsdienstige gemeenschappen verbeurd verklaarden.

S L O T

T. 204 RENTE te betalen door Martinus Crabeels (gehuwd met Maria Anna Vanden Bempt), aan Gerardus De Clerca (20-8-1768)

=====

Voor Notaris Petrus Smedts van Leuven.

Martinus Crabeels en vrouw Marie Anna Vanden Bempt, ingezetene burger en meester brouwer van zijnen stiel, bekend ontvangen te hebben 250 gulden van Gerardus De Clercq, de schellingen aan 7 stuivers, de pattacon tot 2 guld. 16 st., voor een jaarlijkse rente van 10 gulden.

Onderpand : een half bunder land gelegen op de "May" reg. Jan Van Mol, weduwe Jan Vanden Bempt, Jacobus Swelder, goed gekocht door Marie Anna Vanden Bempt, van haar swager en zuster Henricus Homblé en Theresia Vanden Bempt (Koopdag door Not. Van Nerum : 5-12-1759).

Einde van de rente : 1 mei 1773.

Getuige : Geerard de Clerck

Notaris : C. Geeraerts.

T. 205 FONDATIE Van Gerven (13-5-1771)

=====

Rente van 18 guld. te betalen door J.B. en Christina Van Ex, bejaarde jongman en jonge dochter.

Zij verklaren ontvangen te hebben van E.H. Sweerts "reëlijk tellende ende ten behoeve der fondatie van wijlen Jouv. Van Gerven applicerende eene somme van 400 guldens Br. wisselgeldt den schellinck gerekent aen 6 stuyvers, voor welcke somme de voors. sullen gelden ende betaelen een jaerlijkse renthe van 16 guldens bb in geldt dat in het hertogdom Brabant cours heeft, oft in fransche croonen aen 9 schellingen en half het stuck.

Onderpand : - Huis en stallingen op de Plaats, reg. de Plaats, het kerkhof en belast met 6 guld. B. per jaar aan de fabriek van het Allerheiligste Sacrament in de kerk alhier (onkwijtbaar), item een pot smout en een kwijtbare rente van 4 guld. B. per jaar aan Sr. Jan Van Autgaerden.

- op de helft van "Scher Block" reg. het straeken van de kerk naar de Beek, Elisabeth Van Ex met een wedergedeelte, de kapel van St.-Eloy, met de weduwe Nicolaes Vander Molen, ende Peeter Taverniers, met Vincent Dequin groot : 86 corte roeden.

- op een dagmaal en 11 corte roeden land gelegen in de Cluyse, reg. Hubertus Hoebancx, de kommanderij van Pitzembergh, J.B. en Barbara Soeteman en de erfgenamen Sr. Jan Francis Schepers.

Alles verkregen uit koop en deling van swagers en zusters cfr. akten 15-3 en 3-4 voor zelfde notaris.

Getuigen : Huybrecht Smolders en Maria Anna Peeters.

Notaris Lintermans.

T. 206 COPIA EX TESTAMENTO Dmi. Assels

=====

(Fondatie van een studiebeurs)

"item laet ick tot een burse 80 guldens erfelijck; 32 guld. die in ben treckende op het dorp van Hoeg., en 48 guld. te verlangen op mijn huys en hof te Neerhespen. Die burse dient voor het collegie van Luyck tot Loven int conditie dat mijn vrinden om dezelfde te genoeten moeten studeren inde philosophie, en dan in de godhyd.

2e rechthebbende zijn de ingezetenen en geboortigen van Gussenhoven en Neervelp en in de derde plaats van Hoegaarden geborenen.

Als er geen kandidaten zijn mag de beurs naar de arme kinderen gaan om een eerlijk ambacht te leren, en te lezen en te schrijven.

Deken H. Peeters.

Bijgevoegd blad

Het kapitaal van de beurs : 1.280 gulden tegen de penning 16, beloopt 80 gulden.
Af : 8 gulden - Blijft : 72 gulden.

De tegenwoordige rente zijn als volgt :

op het dorp van Neerhespen	20 - 10
op de staten van Brabant	12 - 0
tot pippe sort (?)	10 - 0
voor 't land tot Lummen	16 - 0
	<u>58 - 10</u>

De kapitalen belopen iets meer dan 1.280 gulden pro memoria, niettegenstaande dat er enige renten caducq gevallen syn, naementlijck de gene gehypothequeert opt huys genaemt het Orgel tot Loven en op de weduwe Jan Raelen tot Hougaerden.

T. 207 STUK van een niet geïdentificeerde akte, blijkbaar betreffende een transaktie over gebruik van labeurgrond enz. (1620) (?) (7-3-1669)

=====

Beslechting geschil tussen Jan Jadoul en Maria Eloy.

Voor pastoor J. Vanden Putte compareren Jan Jadoul en Maria Eloy, geassisteerd met haar vader Henry Eloy.

Geschil tussen beide partijen "ter cirsaecke denselven Jan Jadoul door mensche-lijke crankhijde met deselve Maria Eloy wesende jonghe dochter, gevallen is in sonde van overspel endeselve Mari bevrucht wesende ende door inhibitie van de H. Kercke niet en mochte tracten van houwelijcken soe iest dat deselve partijen wedsijts sijn gecomen tot een accoort. Indien eersten dan is geconditioneert dat denselven Jan Jadoul sal geven tot reparatie van eere van deselve dochter voor haer dote hondert ringsguldens eens waarvan een hondert sal moeten getelt worden binnen ses weken na datum deser ende d'ander hondert guldens imediate-lijck na den oost naercomende.

Hiertegen sal sijn Mari voorgenoemt verobligeert sijn end mits desen is sijn haer obligerende het kint twelck sijn staet te baeren ten haere laste ende cost altijt te houden ende te alimenteren. Noch en sal sijn Jan voorgenoemt voortaan niet meer mogen molesteren door enige pretentie dese saeck aengaenden twelck alles voorgescr. partijen hier inde hebben beloofd voor goet ende vast te houden obligerende hunnen persoon ende goederen hebbende ende toecomende. Aldus gepasseert ten huysse mijns pastoirs"

Getuigen : Heer ende Meester Philippus Van den Dyck en Meester Gouvaert Tilemans.

HOE TE HOEGAARDEN EEN ONDERPASTOOR BUITEN VLOOG

Tussen de 71-jarige pastoor Jacobus Sweerts (zoon van Servais Sweerts, bijgenaamd de Boer en Anne Cath. Nys) en zijn jonge onderpastoor (niet met name gekend, maar afkomstig uit de Kempen en bijgevolg een vreemdeling in de ogen van de Hoegaardiers) was er rond 1840 een ruzie ontstaan inzake beheer en beschikking der kerkgoederen. Het was toen reeds de tegenstelling tussen oud en jong.

Maar heimelijk stak er wat anders achter. De onderpastoor koesterde al een tijdje het groeiend verlangen, zich zo snel mogelijk het pastoorschap van de rijke Hoegaardse parochie toe te eigenen. Hij trachtte hiervoor de pastoor bij het volk in ongenade te brengen, opdat zij hem bij het Bisdom zouden overschrijven.

Doch juist op dit punt stuitte hij op een krachtig verweer, want Sweerts behoorde tot een oud bevoorrechtigd geslacht, dat bijna twee eeuwen het pastoorsambt in eigen familie had weten te houden en zich tegen elke vreemde inmenging met alle middelen had verzet.

Inderdaad, zo zien we achtereenvolgens :

- Jan Van den Putte, geboren 1635, Plebaan 1659 en Deken van 1692 tot 1712 (+) ;
- Henricus Peeters, neef van vorige, geboren 1667, priester 1692, onderpastoor 1698, pastoor 1705 en deken van 1713 tot 1741 (+). Stichtte de studiebeurs voor de nakomelingen van het Sweertshuis ;
- Henricus Sweerts, neef van vorige, geboren 1708, pastoor 1736 en deken van 1771 tot 1779. Legde de eerste steen van de nieuwe kerk in 1754 en stierf in 1785 ;
- Jan Hubert Sweerts, neef van vorige, geboren 1752, priester 1778, pastoor 1779 en deken van 1786 tot 1805 (+). Was de ziel van de samenzwering tijdens het Schrikbewind ;
- Guill. Joseph Vandeput uit Tienen, gelukte er in zich in 1805 te Hoegaarden tot pastoor te doen benoemen. Werd als vreemde indringer beschouwd en zou onder druk der oude schepenfamilies, reeds in 1810 door het Bisdom worden verplaatst.
- Jacobus Sweerts, neef van Jan Hubert Sweerts, geboren 1769 en uitgedreven Kapucijn. Werd in 1810 pastoor van Hoegaarden, doch zou nooit officieel door het Bisdom zijn benoemd. Wellicht intriges der Notabele Geslachten (zie het boek "De pastoors van Hoegaarden - 1981").

Jacobus Sweerts was echter zeer geliefd en zulks tot grote afgunst van zijn onderpastoor, die elke kans benutte die zich voordeed, om de pastoor in de ogen der parochianen te lasteren.

Een nieuwe kans bood zich einde 1840, bij het zwangerschap van Josephine Dewelde, 20-jarige dochter van pachter Jacques Dewelde en Jeanne Fillet uit Klein Overlaar (hoeve Meddaerts), die rond februari 1841 een natuurlijk kind moest baren, verwekt door Theodoor Van Nerum, 23-jarige zoon van landbouwer Francis Van Nerum en Catherine Aerts van Billichout uit de Nieuwstraat (zie "Familieschoon" nrs. 35 en 84).

De onderpastoor kende het bloedverwantschap tussen pastoor Sweerts en Theodoor Van Nerum en beraamde een nieuwe list.

Hij drong bij Van Nerum op een spoedig huwelijk aan en dreigde hem de communie te weigeren, zo hij hieraan geen gevolg gaf. Hij gewaagde zelfs te zeggen dat een "zondekind" ter wereld moest komen.

Maar Van Nerum stuurde de onderpastoor doodgewoon wandelen met volgende woorden : "Bemoei U met uw eigen zaken, ik heb geen lessen van een vreemdeling nodig en als ge U niet snel wegmaakt, steek ik de riek door uw zwart lijf".

Als oudste zoon had Van Nerum op het sterfbed van zijn vader beloofd, niet te zullen trouwen voor 25 jaar en met zijn moeder op het pachthof te blijven, tot wanneer zijn jongere broeders zouden bekwaam zijn, om het erf voort te zetten. De banaliteit van het geval loonde de moeite nog niet eens er over te spreken, maar de onderpastoor trachtte om via Van Nerum, pastoor Sweerts te treffen, die partij had gekozen voor Van Nerum.

Om zich te wreken maakte de onderpastoor de zaak op verdraaide wijze kenbaar aan de klappeien en de dorpskwezels, die hij langs zijn kant trachtte te krijgen. En tot deze klik behoorde Marie Van Autgaerden, geboren 1783 als dochter van de revolutionaire volksleider uit de Besloten Tijd, Notaris Jean Bapt. Van Autgaerden.

Zij was nochtans in 1830 getrouwd met de 69-jarige Dr. Henri Van Nerum, kleinkoos van Theodoor Van Nerum, maar stond vijandig tegenover de oude Schepenfamilies en bijzonder tegenover de Sweertsen.

Marie Van Autgaerden, bijgenaamd "la vieille toupie" stelde zich aan het hoofd der kwezelen en keerde zich openbaar tegen pastoor Sweerts. Als een vuurtje liet zij het voorval, op haar eigen manier in het dorp verspreiden. Vrij snel ontstonden alsdan twee kampen, enerzijds de pastoorsgezinden, bestaande uit de oude Schepenfamilies en hun aanhangers met de Sweertsen op kop en anderzijds de volgelingen van de onderpastoor, grotendeels de vijanden van de Oude Geslachten, van achter de schermen geleid door de leden uit de familie Van Autgaerden.

De zaak groeide uit tot een dorpsconflict, dat andermaal veel stof te Hoegaarden deed opwaaien.

Het was de heropflakking van oude veten uit de revolutietijd.

Door alle middelen trachtten de kwezels de oude pastoor te kelderen en beide partijen spoten op elkaar de grootste laster uit. Het ging zelfs zo ver dat de onderpastoor dreigde om pastoor Sweerts bij het Bisdom aan te klagen en zijn afzetting te vragen, onder voorwendsel dat hij de zedeloosheid in de hand werkte.

De oude hartstochten laaiden hoog op en het ganse dorp kwam bijna in beweging.

Op zekere zondag bij de hoogmis beklom pastoor Sweerts het preekgestoelte en tijdens een lang en hartontroerend sermoen, vertelde hij aan de gelovigen de volledige waarheid van het begin tot het einde. Hij verzweeg ook de ongeoorloofde lastertaal en bedreigingen van de onderpastoor niet. Hij brak zelfs in snikken uit en het volk weende met de pastoor mee.

Korte tijd later, in augustus 1841 overleed de oude pastoor Sweerts, ingevolge een hartaandoening en het volk schreef zijn plotse dood toe aan de emoties, zodat alle schuld op de onderpastoor viel. Toen verspreidden de dorpskwezens dat de onderpastoor weldra tot pastoor van Hoegaarden zou worden benoemd en de moeilijkheden braken los.

De pastoorsgezinden verzamelden zich en beelden op bespottelijke wijze de onderpastoor en zijn kwezenskliek uit. Op een wagen, die door het dorp reed, hadden zij de onderpastoor nagebootst, met het hoofd van Marie Van Autgaerden, omgeven van kwezens aan wie hij de melkfles gaf. Achter de wagen stapte een talrijke menigte, die de vuist balden tegen de onderpastoor.

Bij het zien van de wagen, liep deze laatste ijlings naar de burgemeester, maar werd onderweg door Theodoor Van Nerum en anderen gegrepen en op de wagen vastgebonden.

De opgehitste menigte zong volgend spotlied :

" Oh, gij vuile Kempenaar
gaat bottermelk fretten
bottermelk met brokken en al
't geen U lekker smaken zal
neem al uw kwezens mee
en laat ons hier in vree. "

Hij werd tot buiten het dorp gevoerd en weggejaagd onder het uiten van doodsbedreigingen, zo hij ooit durfde terug te komen. Die dag werd te Hoegaarden gevierd en gedronken, maar de tegenpartij gaf zich niet gewonnen. Het Bisdом stelde een onderzoek in en schafte de aanstelling van pastoors in eigen gemeente af. Het was alsdan een andere Kempenaar namelijk Jean Bt. Deelen uit Turnhout, die in september 1841 tot nieuwe pastoor van Hoegaarden werd benoemd, tot grote vreugde der kwezens. Deze benoeming viel echter niet in de smaak der aanhangers van pastoor Sweerts-zaliger, maar toch keerde de rust weer in het dorp.